

PWYLLGOR :	Pwyllgor Safonau
DYDDIAD :	12 Mawrth 2018
TEITL :	Swyddogaethau'r Pwyllgor Safonau
AWDUR :	Swyddog Monitro
PWRPAS :	Cyflwyno Gwybodaeth am Swyddogaethau'r Pwyllgor

1. Cefndir

1.1 Sefydlodd Deddf Llywodraeth Leol 2000 'fframwaith foesegol' newydd ar gyfer cynghorau sir a chynghorau cymuned a thref yng Nghymru. Yn ganolbwynt i'r fframwaith yma rhoddwyd dyletswydd ar bob awdurdod i fabwysiadu cod ymddygiad i'w aelodau, ac i bob aelod ymrwymo i barchu'r cod hwnnw wrth dderbyn ei swydd.

1.2 Cyflwynwyd hefyd y ddyletswydd i bob cyngor sefydlu pwyllgor safonau i hyrwyddo a chynnal safonau uchel o ymddygiad ymysg aelodau'r cyngor ac aelodau cynghorau cymuned a thref y sir. Rhoddwyd dyletswyddau newydd i swyddogion monitro, ac i Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru fel rhan o'r fframwaith yma.

1.3 Mae'r Ddeddf yn gosod dyletswyddau a rhoi pwerau penodol i bwyllgorau safonau, sef:

- Cynorthwyo'r cynghorwyr a'r aelodau cyfetholedig i ddilyn y Cod Ymddygiad Aelodau.
- Cynghori'r awdurdod ar fabwysiadu neu ddiwygio'r Cod Ymddygiad Aelodau
- Monitro gweithrediad y Cod Ymddygiad Aelodau
- Cynghori, hyfforddi neu drefnu i hyfforddi cynghorwyr ac aelodau cyfetholedig ar faterion yn ymwneud â'r Cod Ymddygiad.
- Penderfynu ar gwynion a gyfeirir ato gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru fod aelodau wedi torri'r Cod Ymddygiad.
- Ystyried ceisiadau a wneir gan aelodau am oddefebau i'w galluogi i gymryd rhan mewn trafodaethau, er bod ganddynt fuddiant sy'n rhagfarnu o dan y Cod.
- Ystyried materion a gyfeirir ato dan drefn ddatrys cwynion lleol Cyngor Gwynedd (mater lleol anstatudol)
- Goruchwyllo Polisi Rhoddion a Lletygarwch Aelodau Cyngor Gwynedd (mater lleol anstatudol)

1.4 Mae dyletswydd ar bob un o'r chwedeg pedwar cyngor cymuned a thref o fewn Gwynedd i fabwysiadu'r Cod Ymddygiad ac i bob aelod ymrwymo iddo wrth ddatgan eu bod yn derbyn eu swyddi. Felly, er mai un o bwyllgorau Cyngor Gwynedd yw'r Pwyllgor Safonau, mae ei gyfrifoldeb yn ymestyn i weithredu'r swyddogaethau uchod mewn perthynas â holl gynghorywr cymuned a thref y sir (oni bai am y ddau olaf). Adlewyrchir hyn gan y gofyn statudol i aelodaeth pwyllgor safonau gynnwys o leiaf un 'Aelod Pwyllgor Cymunedol', sef unigolyn sydd yn gynghorydd cymuned neu dref (ond sydd ddim yn aelod o'r cyngor sir).

1.5 Yn yr adroddiad hwn byddwn yn edrych yn fanylach ar rai o swyddogaethau'r Pwyllgor.

2. Penderfynu ar geisiadau am oddefebau

2.1 Mae'r Cod Ymddygiad yn darparu na ddylai aelod gymryd rhan mewn cyfarfod, os oes ganddo/i 'fuddiant sy'n rhagfarnu' mewn perthynas â mater sy'n cael ei drafod. Yn ogystal â gadael y cyfarfod pan drafodir y mater, ni ddylai'r aelod geisio dylanwadu ar y penderfyniad mewn unrhyw ffordd.

2.2 Mae gan aelod, serch hynny, yr hawl i ofyn i'r Pwyllgor am ganiatâd i gymryd rhan yn y cyfarfod er gwaethaf bodolaeth buddiant sy'n rhagfarnu, sef 'goddefeb' (neu 'ollyngiad').

2.3 Mae gan y Pwyllgor Safonau'r hawl i ganiatáu goddefeb os yw sefyllfa'r aelod yn dod o fewn un o'r amgylchiadau penodol a restrir yn y rheoliadau perthnasol. Serch hynny mater i'r Pwyllgor yw penderfynu os fyddai'n briodol gwneud hynny yn yr amgylchiadau. Gall ganiatáu i aelod gymryd rhan lawn drwy siarad a phleidleisio, neu gyfyngu'r hawl i siarad yn unig. Gall ganiatau goddefeb gyffredinol neu sydd wedi ei gyfyngu i gyfarfod penodol.

2.4 Wrth ddod i benderfyniad bydd rhaid i'r pwyllgor ystyried y budd cyhoeddus, gan gofio mai pwrpas darpariaethau'r cod ymddygiad yn y cyd-destun hwn yw cynnal ffydd y cyhoedd yn y modd y mae awdurdodau yn gwneud penderfyniadau. Mae'r Ombwdsmon, yn ei ganllawiau ar y cod, yn egluro:

“Bydd angen i'r pwyllgor safonau gydbwyso budd y cyhoedd mewn atal aelodau sydd â buddiant sy'n rhagfarnu rhag cymryd rhan mewn penderfyniadau, yn erbyn budd y cyhoedd mewn gwneud penderfyniadau gan grŵp o aelodau'r awdurdod sy'n weddol gynrychioladol.”

3. Penderfynu ar honiadau yn erbyn aelodau

3.1 Mae Deddf 2000 yn rhoi'r grym i bwyllgorau safonau benderfynu ar gwynion bod aelodau wedi torri'r Cod Ymddygiad, ac i osod cosb os ydynt wedi gwneud hynny. Mae swyddogaethau'r pwyllgor yn ffurfio rhan o broses statudol ymchwilio ehangach a gall felly ond ystyried cwynion os ydynt wedi eu cyfeirio'n ffurfiol ato fel rhan o'r broses honno.

3.2 Yr unig ffordd o wneud cwyn ffurfiol bod aelod wedi torri'r cod yw drwy ei chyflwyno i'r Ombwdsmon. Gall unrhyw unigolyn gyflwyno cwyn o'r fath.

3.3 Bydd yr Ombwdsmon rhoi ystyriaeth gychwynol i bob cwyn (ac unrhyw wybodaeth ategol y mae wedi ei dderbyn), drwy ddefnyddio prawf dau gam wwrth ystyried os dylai ymchwilio:

- 1) A oes tystiolaeth uniongyrchol bod y Cod Ymddygiad wedi'i dorri?
- 2) A oes angen ymchwilio, neu gyfeirio achos at bwyllgor safonau neu at Banel Dyfarnu Cymru, er budd y cyhoedd? (y 'prawf budd cyhoeddus')

(Yn ôl yr Ombwdsmon yn ei Adroddiad Blynyddol, o'r 248 o gwynion ynghylch y Cod Ymddygiad a gaewyd yn 2016/17 ar draws Cymru, cafodd y mwyafrif (184) eu cau o dan y categori 'Caewyd ar ôl ystyriaeth gychwynol.')

3.4 Os bydd yn cynnal ymchwiliad, gall yr Ombwdsmon, ddod i un o dri chasgliad ar ôl ei gwblhau:

- a) Os bydd yn dod i'r casgliad nad oes unrhyw dystiolaeth i awgrymu bod y Cod Ymddygiad wedi cael ei dorri, bydd yn cau'r ymchwiliad.
- b) Os awgrymir ar ôl adolygu'r dystiolaeth bod y Cod wedi cael ei dorri; gall yr Ombwdsmon benderfynu mewn rhai amgylchiadau nad yw camau pellach yn briodol.
- c) Os bydd yr Ombwdsmon yn canfod bod modd cyfiawnhau'r gŵyn, ac y byddai'n fuddiol cyfeirio'r gŵyn er budd y cyhoedd, gall ei chyfeirio naill ai at Bwyllgor Safonau'r awdurdod perthnasol, neu at Banel Dyfarnu Cymru, i wneud penderfyniad ar y materion.

3.5 Os yw'n cyfeirio'r gŵyn at y Pwyllgor Safonau, bydd yr Ombwdsmon yn cyflwyno adroddiad ysgrifenedig sy'n manylu ar ei ymchwiliad ac yn egluro ei gasgliadau. Dyletswydd y pwyllgor yw ystyried yr adroddiad a dod i benderfyniad ar y gŵyn, a bydd rhaid dilyn trefn statudol i wneud hynny. Mae dau gam posib i'r broses:

(1) Cyfarfod i benderfynu, ar sail yr adroddiad ysgrifenedig yn unig, unai -

(a) nad oes tystiolaeth o fethiant i gydymffurfio â'r cod ymddygiad (bydd hyn yn dod â'r mater i ben); neu

(b) y dylid cynnal gwrandawriad i ystyried y gŵyn a bod yr aelod yn cael cyfle i gyflwyno sylwadau i'r pwyllgor.

3.6 Bydd yr aelod a gyhuddir, ac ymchwilydd yr Ombwdsmon yn cael mynychu'r gwrandawriad, a fydd yn cael ei gynnal yn gyhoeddus. Mater i'r Pwyllgor yw'r drefn a ddilyniir mewn gwrandawriad ac mae'r pwyllgor hwn wedi datblygu gweithdrefn o'r fath.

3.7 Yn dilyn gwrandawriad rhaid i'r Pwyllgor benderfynu:

- (a) Nad oes tystiolaeth bod yr aelod wedi torri'r Cod Ymddygiad;
- (b) Bod yr aelod wedi torri'r Cod ond nad oes angen cymryd camau pellach;
- (c) Bod yr aelod wedi torri'r Cod ac y dylai cael ei geryddu, neu
- (ch) Bod yr aelod wedi torri'r Cod ac y dylai gael ei wahardd (yn llawn neu'n rhannol) rhag bod yn aelod o'r awdurdod am gyfnod o hyd at 6 mis

3.8 Yn hytrach nag ymchwilio i'r gŵyn ei hun gall yr Ombwdsmon gyfeirio'r gŵyn at y Swyddog Monitro i'w hymchwilio. Os felly dilynir yr un drefn ag uchod, ond y Swyddog Monitro fydd yn cyflwyno adroddiad i'r pwyllgor.

3.9 Mae hawl gan aelod i apelio yn erbyn y penderfyniad i Banel Dyfarnu Cymru, fydd yn:

- (a) Cadarnhau'r gosb a osodwyd, neu
- (b) Cyfeirio'r mater yn ôl at y pwyllgor gydag argymhelliad y dylid gosod cosb wahanol, neu
- (c) Diddymu'r penderfyniad bod yr aelod wedi torri'r cod ymddygiad

3.10 Fel y nodir uchod, gall yr Ombwdsmon gyfeirio ei adroddiad at Banel Dyfarnu Cymru, yn hytrach na'r pwyllgor yn y lle cyntaf. Mae gan y Panel yr hawl i osod cosb lymach na'r Pwyllgor Safonau. Gall atal aelod am hyd at flwyddyn neu ei (g)wahardd rhag bod yn aelod o unrhyw awdurdod perthnasol am hyd at 5 mlynedd.

4. Y Drefn Ddatrys Leol

4.1 Er mai'r drefn a ddisgrifir uchod yw'r unig ffordd y gellir ystyried cwyn ffurfiol yn erbyn aelod mae gan Gyngor Gwynedd drefn ddatrys leol ac mae gan y Pwyllgor Safonau rôl yn y drefn honno.

4.2 Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu dwy ddogefn sy'n berthnasol i'r drefn hon sef y Protocol Cyswllt Aelod-Swyddog, sy'n hybu cydweithrediad da rhwng aelodau a swyddogion o fewn y Cyngor, a Safon Gwynedd sy'n hyrwyddo a chynnal safonau uchel o ymddygiad ymysg aelodau y Cyngor.

4.3 Pwrpas y drefn yw sicrhau bod modd ymdrin yn effeithiol a chyflym gydag unrhyw honiad bod aelod wedi torri'r Protocol neu'r Safon. Mae hyn yn golygu mai aelodau neu swyddogion Cyngor all gyflwyno cwyn o dan y drefn.

4.4 Yn gryno mae'r drefn fel a ganlyn:

- Rhaid cyflwyno cwyn i'r Swyddog Monitro

- Cam 1 - bydd y Swyddog Monitro yn ei chyfeirio at y Dirprwy Swyddog Monitro neu'r Uwch Gyfreithiwr a fydd yn cynghori'r achwynydd os yw'r gwyn yn dod o fewn y drefn ynteu a ddylid ei chyfeirio at yr Ombwdsmon.
- Os bydd yr achwynydd yn dymuno bwrw ymlaen gyda'r honiad, gellir cyfeirio'r mater naill ai i gyfarfod cymodi (Cam 2) neu i wrandawriad gan y Pwyllgor Safonau (Cam 3).
- Cam 2- cyfarfod rhwng y sawl sy'n cwyno, yr aelod y gwneir yr honiad yn ei (h)erbyn, Arweinydd Grŵp Gwleidyddol perthnasol a'r Prif Weithredwr a/neu'r Swyddog Monitro. Bwriad y cyfarfod yw ceisio datrys y mater heb fynd ymhellach.
- Cam 3 - gwrandawriad gerbron y Pwyllgor Safonau. Bydd gan y sawl sy'n cwyno a'r aelod sy'n destun y gŵyn yr hawl i ymddangos gerbron y pwyllgor. Gall y pwyllgor ddod i un o dri penderfyniad, sef:-
 - a. Nad oes sail i'r honiad
 - b. Bod sail i'r honiad, ond nad oes angen cymryd unrhyw gamau pellach
 - c. Bod sail i'r honiad ac y dylid ceryddu'r aelod

Yn ychwanegol gall y Pwyllgor wneud argymhellion i'r Cyngor ynglŷn â newid unrhyw gyfundrefnau neu gymryd unrhyw gam pellach.

Ni roddir cyhoeddusrwydd i enwau'r partion on i bai y penderfynir bod sail i'r honiad. Bydd y gwrandawriadau gerbron y Pwyllgor Safonau yn eithredig.

Nid oes dim yn y drefn yn atal hawl unrhyw unigolyn i gyflwyno cwyn i'r Ombwdsmon.

5. Argymghelliad

5.1 Gofynnir i'r aelodau dderbyn y wybodaeth